

**TÜRK HALK BİLİMİ TARİHİNDE
EL SANATLARI
GELENEK, YÖNTEM, ANLAM**

Selcan Gürçayır Teke

Ankara, 2023

**Türk Halk Bilimi Tarihinde
EL SANATLARI
Gelenek, Yöntem, Anlam**

Yazar

Selcan Gürçayır Teke

ISBN: 978-625-6444-22-5

1. Baskı

Kasım, 2023 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 485

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafikerk@grafiker.com.tr

Web : grafikerk.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

Enes'e ve Melek Zeynep'e

Elbette, kuantum teorisinin formülünü ya da DNA'nın yapısını doğrudan zanaatkâr ya da köylülere borçlu olduğumuzu iddia etmek saçma olur; ama eğer modern bilimi bir gökdelene benzetirsek, gökdelenin en tepelerinde yer alan son derece güzel işlemler, yani yirminci yüzyılın dev zaferleri, sıradan işçiler tarafından atılmış büyük temeller sayesinde var olur ve ayakta kalır. Eğer bilim, en temel anlamıyla, doğaya dair bilgi demekse, bu bilginin doğaya en yakın olan insanlar, yani avcı-toplayıcılar, çiftçiler, denizciler, madenciler, demirciler, şifacılar ve diğer yaşam koşullarından dolayı her gün doğada varolma mücadelesi veren insanlar sayesinde oluştuğunu görmek hiç de şaşırtıcı olmasa gerek

Clifford D. Conner¹

¹ Conner, C. D. 2012. *Halkın Bilim Tarihi*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	13
KAVRAMLAR/ADLANDIRMALAR VE SINIFLANDIRMALAR: KÖY EL SANATLARINDAN KÜLTÜREL MİRASA EL SANATLARI	19
Folklor ve Etnografya Kavramları Çerçevesinde El Sanatları Geleneği.....	19
Köylü El Sanatları, Ev Sanatları, Çarşı Sanatları, Seçkinleşen, Meslekleşen El Sanatları, Göçebe(halk) Sanatları, Saray Sanatları	27
Sanat ve Zanaat Tartışmaları.....	41
Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak El Sanatları Geleneği	52
El Sanatlarının Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri	60
El Sanatları Geleneğinin Korunmasında Riskler	61
Dondurma/Sabitleme	62
Aşırı Ticarileşme.....	63
Turistifikasyon.....	64
Geleneğin Ustaları ve Yaşayan İnsan Hazinesi	66
Ulusal Envanterde ve Uluslararası Listelerde El Sanatları Geleneği	68
EL SANATLARI GELENEĞİNDE YÖNTEM	73
Sözlü Kültür Ürünleri/Maddi Kültür Ürünleri	75
El Sanatları Derlemeciliği	82
Türkiye’de El Sanatı Derlemeciliği Üzerine Görüşler	86

El Sanatı İncelemelerinde Yöntemler	93
Fleming Modeli	93
Tarihi Yeniden İnşacılar	98
Kültürel Coğrafyacilar	99
İşlevselciler	102
Sembolizm	104
Yapısalcılık	106
Davranışçılık	108
Türk El Sanatı Araştırmalarında Yöntemler ve Yaklaşımlar	110
EL SANATLARINDA GELENEK: USTA ÇIRAK İLİŞKİSİ, ANLATILARI VE RİTÜELLERİ	125
Geleneksel Bir Eğitim Biçimi Olarak Usta Çırak İlişkisi	130
Otorite ve Saygı Kaynağı Olarak Zanaatkâr/Usta ve Zanaatkârın Değer Kaybedişi/Gözden Düşüşü	132
Geleneğin Umutları: Çıraklar, Kalfalar	141
Ustalığa Geçiş Ritüelleri: Peştemal/Şed Kuşanma	150
Geleneksel Atölye Ortamında Usta-Çırak Eğitimi	160
Esnaf Cezaları	171
Meslek Pirlerine ve Geleneksel Mesleklere Dair Anlatılar	173
EL SANATLARINDA ANLAM	189
Motif Çalışmaları ve Tartışmalar	193
Motiflerin Aktarımı ve Bir İcracı Olarak Dokumacı	212
Motiflerin Biçimsel ve Anlamsal Çeşitliliği/Varyant ve Versiyon Meselesi	228
Motif Hikâyeleri ve Folklorlaşan Motif Anlamları	240
İletişim Aracı Olarak El Sanatları ve İnanışlar	248
SONUÇ	257
KAYNAKÇA	262

ÖN SÖZ

Ya okuyacan duracan, ya dokuyacan duracan.

Yörük deyişi

Kızım bırak onları karın doyurmaz, âlem acıkmış da kalem acıkmamış.

Songül Erdoğan²

Halk bilimciler sıklıkla sözün ve insanların binlerce yıldır biriktirerek oluşturduğu deneyimin/geleneksel bilginin değer kaybedişinden yakınrlar. Benzer bir durum elle üretilen ürünler için de geçerlidir. Sanayi devrimi öncesine kadar hayatın her alanında üretim sağlamanın temel aracı olan el, sanayi devrimiyle birlikte kısa bir süre makinenin yanında üretime destek vererek varlığını sürdürdü, ancak sonrasında makineler tarafından kenara itildi. El dokuması kumaşlardan yapılan kıyafetler, el yapımı ayakkabılar, elde örülen çoraplar, el tezgâhlarında dokunan halılar, kilimler, el emeği örtüler, yaygılar, tarımda kullanılan ellikler vs. daha kısa zamanda ve çok sayıda üretilen yenilerine tedrici bir süreç içerisinde yerlerini bıraktılar, kimileri tamamen kayboldu, kimileri kısmen de olsa yapımı sürdürülen zanaatlara dönüştü. “Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu” sözüyle yiğitliğin ölümüne şahit olduğunu düşünen Köroğlu gibi zanaatkârlar da “sanayi devrimi”yle birlikte uğraştıkları zanaatların değer kaybedişini izlediler. Yukarıdaki epigraflarda da görüldüğü gibi bir Yörük kadını, “okumak” ve “dokumak” arasında seçim yapmayı düşünebilirken orta sınıf kentli kadın için el işi “bırakılması/uzak durulması gereken” “vakit kaybı” işler gibi görülmeye başladı.

El sanatları, halk bilimcilerin “mesafeli” durmayı tercih ettikleri alanlardan biridir, sözlü kültür ürünleri ya da gelenekler gibi üzerinde çalışmayı sevdikleri/alışkanlık hâline getirdikleri öncelikli

2 Erdoğan, S. 2022. *Türkiye Türkçesinde Oya ve Dantel El Sanatlarıyla İlgili Söz Varlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

konular arasında yer aldığı söylenemez. Doktora tezime kadar durumun benim için de pek farklı olduğunu söyleyemem. El sanatları, her halk bilimci gibi varlığının farkında olduğum ancak dikkatimi pek de celbetmeyen bir konuydu. Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu danışmanlığında hazırladığım “Resmî Eğitim Süreçlerinde Gelenek Aktarımı ve Kadın: Ankara ve Trabzon Olgunlaşma Enstitüsü” adlı doktora tezimde alan araştırması yaptığım Olgunlaşma Enstitülerini seçerken el sanatları üzerine eğitim vermelerinden ziyade kurumsal tarihleri ve gelenek aktarımındaki rolleri benim açımdan ilgi çekiciydi. Ancak alan araştırmasında, Enstitü bünyesinde çalışan kadınların geleneksel el sanatları üzerinden hem kendi kimliklerini hem de millî kimliklerini biçimlendirdiklerini yakından gözlemleme olanağı buldukça el sanatlarına bakışım değişmeye başladı. Enstitülü kadınlar, geleneksel el sanatları aracılığı ile statü sahibi olma, hem kurumlarına hem de Türkiye’ye ilişkin imaj yaratma konusunda önemli roller üstlenmişlerdi. “Seçkinleştirilen” geleneksel el sanatları ile bu tanışıklığımdan sonra bölümümüzdeki el sanatları ile ilgili dersleri vermeye başladım, el sanatları ile ilgili projelerde yer aldım. El sanatları artık benim öncelikli ilgi alanlarımdan biri hâline gelmişti.

El sanatları üzerine bir kısmını halk bilimcilerin kaleme aldığı ciddi bir literatür bulunmaktadır. Bu literatürde belirli el sanatlarına yönelerek tek bir el sanatını merkeze alan çalışmalar çoğunluktadır, geleneksel el sanatlarını genel olarak değerlendiren yayınların sayısı azdır. Ayrıca, bu alandaki literatüre el sanatlarının teknik ve kültürel boyutları arasında “görünmez” ancak “hissedilir” sınırların hâkimiyeti de söz konusudur. Bu çalışma, halk bilimcilerin sıklıkla dile getirdiği “el sanatları nesnelere sadece biçimsel ve teknik özellikleri bakımından ele alınmamalı, bu nesnelere etrafındaki kültüre de odaklanmalı” düşüncelerinin sonucunda oluştu. Halk bilimciler el sanatlarını nasıl ele aldılar, nasıl ele almalılar soruları bu çalışmanın temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Kuşkusuz kendisinden önce yapılmış değerli çalışmalar olmasaydı bu çalışma ortaya çıkamazdı. El sanatları üzerine emek veren, de-

ğerlendirmeler yapan amatör ve profesyonel bütün araştırmacılara bu alana kattıkları için teşekkür ederim. Elbette çalışmanın yazımı sırasında desteklerini her daim arkamda hissettiğim değerli hocalarım ve yol arkadaşlarım vardı. “El sanatları alanında uzmanlaşmanı istiyorum” diyerek beni bu alana yönlendiren, akademik anlamda ilerlemem için bilgeliği ve ileri görüşlülüğüyle yolumu aydınlatan kıymetli hocam Prof. Dr. M. Öcal Oğuz’a teşekkürü borç bilirim. Doktora tezimi yöneterek el sanatları ile tanışıklığımı kolaylaştıran hocam Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu’ya müteşekkirim. Çalışmamı okuyarak eleştirilerini ve değerli görüşlerini paylaşan hocam Doç. Dr. Dilek Türkyılmaz’a ve çalışma arkadaşlarım Doç. Dr. Emine Çakır’a, Bilge Tüzel’e ve Burakhan Kabaçam’a minnetarım. Çalışmamın yazımı boyunca verdikleri destekten ötürü Melek anneme ve Muzaffer babama teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak, varlığı ile hayatıma zenginlik ve neşe katan eşime yol arkadaşlığı ve anlayışı için minnettarım.

Selcan Gürçayır Teke
Ankara, 2023

KAYNAKÇA

- Abdülaziz Bey. 1995. *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*. (Yay. Hzl. Kâzım Arısan-Duygu Arısan Günay). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Abdülkadiroğlu, A. 1992. "Meslek Pirleri ve Testercilerin Piri." *Millî Folklor*. (13): 4-6.
- Akalın, Ş. Ocak 1956. "Kırklareli'nde Şayakçılık." *Türk Folklor Araştırmaları*. (78): 1237-1238.
- Alangu, T. 1983. *Türkiye Folkloru El Kitabı*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Alantar, H. 2007. *Motiflerin Dili*. İstanbul: İstanbul Halı İhracatçıları Birliği.
- Alexander, C. 2021. *Erken Dönem Türk Halısı 21. Yüzyıl Sanatının Bir Müjdesi*. İstanbul: Albaraka Yayınları.
- Alpman, N. 2009. *Ustadan Çırağa, Dededen Toruna Anadolu'nun Elleri*. İstanbul: Halkbank Yayınları.
- Arık, R. O. 1947. *Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Arılı, M. 1990. *Köy El Sanatları*. Ankara: Ankara Ziraat Fakültesi.
- Arseven, C.E. 1998. *Sanat Ansiklopedisi*. Cilt V. İstanbul: MEB Yayınları.
- Arşık, A. 1972. "Bir Derleme Gezisi Notları." *Folklor Doğru*. (32): 20-24.
- Aşık Paşa-yı Velî. 1998. *Garibnâme*. Bedri Noyan.(Çev.). Ankara: Ardıç Yayınları.
- Aşkun, V. C. Haziran 1939. "Sivas Folkloru VI". *DörtEylül*. (4-20): 5-7.
- Aslanapa, O. 1987. *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Avcı Tuğal, S. 2018. *Oluşum Süreci İçinde Dijital Sanat*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Aydın, O. Nisan 1954. "Etnoloji." *Türk Folklor Araştırmaları*. (57): 889.
- Aydın, T. 2022. *Türk Halı ve Düz Dokumalarında Kullanılan Sembolik Motifler ve Kültürel Kökenleri*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ayhan, A. Kasım 1986. "Yağcıbedir Yörük Halıları." *Türk Folkloru*, (8-88): 14- 19.

- Aytekin, B. A. 2015. Yerel Zanaatların Sürdürülebilirliği İçin Akademi-Atölye Arası Örtük Bilgi Aktarım Süreçlerinin Katılımcı Tasarım Yöntemi Ve Teknoloji Desteği İle Yeniden Düzenlenmesi. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- Babaoğlu, S. 1983. "Türk Halk Sanatındaki Motiflerin Padişah Elbiselerindeki Yeri." *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*. (içinde 45-51). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Balaman, A. R. 1985. "Kütahya'da Seramikçilik." *4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. (içinde s. 54-61). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. 1971. *Türk Plâstik Sanatları*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Barıştâ, Ö. 1998. *Türk El Sanatları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baykara, T. 1985. "Türk El Sanatlarının XIX. Yüzyıldaki Gerilemesi Üzerine Düşünceler." *4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. (içinde s. 69-77). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Baykurt, Ş. Eylül 1951. "Trakya Elişlemeleri ve İncelemede Karşılaşılan Güçlükler." *Türk Folklor Araştırmaları*. (26): 408.
- Bayrı, M. H. 1939. *Halk Âdetleri ve İnanmaları*. İstanbul: İstanbul-Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı.
- Bayrı, M. H. Mayıs 1935. "Balıkesir'de Pabuçculuk." (48): 289-298.
- Begiç, H. N. 2014. Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- "Beş Bacalı Kilim." <https://sivrihisarkilimmuzesi.com/kilim-cesitleri/> erişim tarihi 29 Ekim 2023.
- "Beş Bacalı Kilim." <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-149948/sivrihisar-bes-bacali-kilim---2009.html> erişim tarihi 22 Ekim 2023.
- Beşe, M. E. Mart 1940. "Pir Çivisi." *Halk Bilgisi Haberleri*, 9(101): 124-125.
- Bilge, M. F. 2009. "Gerede (Bolu) Geleneksel El Sanatları." Yayımlanmamış Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Bilgiri, M. T. 2021. Meslek Erbabı: Zanaatkarlığın Toplumsal Çerçevesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

- Birinci, M. Kasım 1975. "Sivas El Sanatları: Kundura ve Kunduracılık." *Sivas Folkloru*. (1): 10-12.
- Boas, F. 2021. *İlkel Sanat*. (Çev. Semih Gözen Esmer). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Boratav, P. N. 1982. "Yaşar Kemal'in Yörük Kilimindeki Nakışlar." *Folklor ve Edebiyat 1*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Bronner, S. J. 1979. "Concepts in the Study of Material Aspects of American Folk Culture." *Folklore Forum 12*. (2-3): 133-72.
- Bronner, S. J. 2016. "Halk Nesneleri." (Çev. Süheyla Sarıtaş). *Millî Folklor*. (110): 125-139.
- Buluz, N. Aralık 1983. "Sivas'ta Takunyacılık ve Nalıncılık." *Sivas Folkloru*. (26): 8-10.
- Çakır, S. 1972. "Folklor ve Etnoğrafya Kavramları." *Halkevleri Dergisi*. 71: 14-17.
- Çalış, H. 1969. *Köy El Sanatları Kılavuzu*. Ankara: Köy İşleri Bakanlığı, Teşkilatlama ve Krediler Genel Müdürlüğü.
- Cinlioğlu, H. Aralık 1984. "Yazmacılık." *Türk Folkloru*. (65) 19-22.
- Çınar, A. A. 2007. *Muğla ve Çevresi Sözlü Kültürü ve Toplumsal Değerleri*. Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları.
- Conner, C. D. 2012. *Halkın Bilim Tarihi*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Çoruhlu, Y. 2019. *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi II*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Darıverenli, A. U. Ekim-Kasım 1939. "Sanatkârların Pirleri." *İnanç*. (32-33): 21-23.
- Deniz, B. 1994. "Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında El Sanatları Eğitimi ve Sorunları." *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*. (içinde s. 18-20). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Deniz, B. 2000. *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Diler, A.- Gallice, M.A. 2018. *Kilimin Sembolleri*. İstanbul: Alfa/Araştırma.
- Doğan, E. T. 2013. *Dünden Bugüne Zanaatkârlık: Cam İşçiliği Örneği*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Dreyfus, H. L. 2009. *İnternet Üzerine*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Dundes. A. 2018. "Fakelore Fabrikasyonu." *Folklorun Sahtesi Fakelore*. (Yay. Hzl. Selcan Gürçayır Teke). Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Durul, Y. 1956. "Halı ve Kilimlerde Kız Motifleri." *Türk Etnografya Dergisi*, (1): 91.
- Durul, Y. 1957. "Türkmen, Yürük, Afşar Halı ve Kilim Motifleri Üzerinde Araştırma." *Türk Etnografya Dergisi*. (2): 65-66.
- Durul, Y. 1987. *Türk Kilim Motifleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Duymaz, A.-Şahin, H. İ. 2010. "Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnanç ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme." *Millî Folklor*, (87): 101-121.
- Ekici, M. 1998. "Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi." *Millî Folklor*. (39): 25-34.
- Ekici, M. 2011. *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Elçin, Ş. 1962. "Denizli Dokumacılığı Üzerine Notlar." *Türk Etnografya Dergisi*. (5): 5-8.
- Erbek, G. 1987. "Anadolu Motiflerinin Anlamları ve Tanımlama Sorunları." *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Maddi Kültür*. (içinde s. 113-115) Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Erbek, M. 2002. *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdentuğ, N. 1968. "Etnolojinin Araştırma Alanı ve Gayesi." *Önasya*. 30: 16, 26.
- Erdoğan, M. Aralık 1957. "İstanbul'da Keçecilik." *Türk Folklor Araştırmaları*. (101): 1613-1614.

Erdoğan, M. Mart 1958. "İstanbul'da Mühürçülük." *Türk Folklor Araştırmaları*, (104): 1650-1652.

Erdoğan, S. 2022. *Türkiye Türkçesinde Oya ve Dantel El Sanatlarıyla İlgili Söz Varlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Eren, N. 1986. "Deri ve Dericilik III." *Türk Folkloru*. (80-81): 11-22.

Eşberk, T. 1939. *Türkiye'de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü.

Evliyaoğlu, S.-Baykurt, Ş. 1988. *Türk Halkbilimi*. Ankara: Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık.

Feyhman, G. Mayıs 1936. "Yazmacılık." *Halk Bilgisi Haberleri*. 56: 135-136.

Fleming, E. M. 1974. "Artifact Study: A Proposed Model." *Winterhur Portfolio*. (9): 153-173.

Gabriel, A. Kasım 1951. "Halk Elbiseleri Sergisi ve Türk Sanatı." *Türk Folklor Araştırmaları*. 28: 433-434.

—————
266
—————
Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi. 2021. (Ed. Aysen Soysaldı- Ed. Yrd. Ebru Çatalkaya Gök) Ankara: Ticaret Bakanlığı, Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.

Genç, M. 2016. *Anadolu Türk Halılarının (14.-15. YY. Hayvan Figürlü Halılar) Motif ve Renk Özelliklerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Genç, R. 1997. *Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Glassie, H. 1968. *Pattern in the Material Folk Culture of the Eastern United States*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.

Glassie, H. 1972. "Folk Art." *Folklore and Folklife An Introduction*. (içinde 253-280). The University of Chicago Press.

Glassie, H. 1999. *Material Culture*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Glassie, H. 2002a. *Turkish Traditional Art Today*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Glassie, H. 2002b. "Halk Sanatı Düşüncesi." *Folklor/Edebiyat*. (31): 5-11.

- Gombrich, E.H. 1986. *Sanatın Öyküsü*. (Çev. Bedrettin Cömert). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gönül, M. 1957. "Türk Halı ve Kilimlerinin Teknik Hususiyetleri." *Türk Etnografya Dergisi*. (2): 69-85.
- Görgünay Kızıoğlu, N. 1995. *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Motifler*. Ankara: Türksöy Yayınları.
- Görgünay, N. 1983. "Bardız Kilimleri." *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Maddi Kültür*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Güllü, Ö. 1937. "Isparta İktisadiyatının Tarihsel Durumuna Bir Bakış III, Dikicilik ve Kunduracılığın İdari ve İnzibati Teşkilatı." *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*. (37): 531-532.
- Güngör, K. Haziran 1959b. "Folklorun Mana ve Mahiyeti II." *Türk Yurdu*. (4): 26-27.
- Güngör, K. Mayıs 1959a. "Etnografya ve Folklorun Mevzuları." *Türk Yurdu*. (49) 3: 26-27.
- Gürçay, H. 1966. "Keçe ve Keçecilik." *Türk Etnografya Dergisi*. (IX): 21-32.
- Güvemli, Z. 1987. "Giriş" *Anadolu Kilimlerinden Örnekler 2*. Hzl. Yusuf Durul. İstanbul: Ak Yayınları.
- Halkbilgisi Toplayıcılarına Rehber*. 1928. İstanbul: İktisat Matbaası.
- Halkiyat Derleme Kılavuzu*. 1938. CHP Halkevi, Dil Tarih Edebiyat Şubesi Yayını.
- Hamit Zübeyr. 1932. *Halkbilgisi Kılavuzu*. İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat T. A. Ş.
- Hart, K. 2011. *Modernliği Dokumak Bir Batı Anadolu Köyünde Hayat, Aşk, Emek*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Hınçer, R. Mayıs 1972. "Türk Giyim Kuşamları ve El İşlemeleri Üzerine." *Türk Folklor Araştırmaları*. (274): 6309.
- İbni Haldun. 2009. *Mukaddime 1-2*. (Hzl. Süleyman Uludağ). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İvgin H. 1998. *Vezirköprü Halk Kültürü Derlemeleri*. Ankara: Vezirköprü Belediyesi Yayınları.

Kabaçam, B. 2023. El Sanatları Geleneğinde Usta Çırak İlişkisi: Yaşayan İnsan Hazinesi Örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Kabaklı, A. Mart 1968. "Yörük ve Türkmen Kadınlarının Baş Süslemeleri." *Türk Folklor Araştırmaları*. (224): 4681-4682.

"Kadınların Eşitlik Mücadelesi Anadolu Kilimlerinde Sembolleri Değiştirdi." https://bigumigu.com/haber/kadinlarin-esitlik-mucadelesi-anadolu-kilimlerindeki-sem-bolleri-degistirdi/#google_vignette erişim tarihi 10 Kasım 2023.

Kansu, Ş. A. 1942. "Etnoloji ve Memleketimiz." *Ülkü (Yeni Seri)*. (2) 20: 3-5.

Karamağaralı, B. 1997. "Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine." *Ariş Dergisi*. (3): 28-39.

Karataş, M. 2013. Türk Dilinde Yanış (Motif) Adları –Anadolu Sahası-. Doktora Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Kasapoğlu Akyol, P. 2013. "Türkiye'nin Yaşayan İnsan Hazinesi Programı." *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği: Türkiye Deneyimi*. (içinde 83-91). Ankara: Grafiker Yayınları.

Katircioğlu, N. Temmuz-Eylül 1947. "Eski Çağlarda: Peştemal Kuşatma Töreni." *Ün İsparta Halkevi Mecmuası*. (160-162): 2172-2173.

Kocabaş, H. 1962. "Tophane Lüleciliği." *Türk Etnografya Dergisi*. (V): 12-13.

Koçu, R. E. 2003. *Tarihte İstanbul Esnafı*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Koşay, H. Z. 1935. *Ankara Budun Bilgisi*. Ankara: Ulus Basımevi.

Koşay, H. Z. 1969. "Türkiye'de Etnografya ve Folklor Araştırmaları." *Önasya*. (4) 47: 18-19.

Koşay, H. Z. Temmuz 1957. "Halk Sanatları ve Geleneklerini Araştırma ve Derleme Yönetmeliği-II." *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*. 96: 1529-1531.

"Kör Çiçek." <http://www.bayat.gov.tr/kilim-modeli-kor-cicek> erişim tarihi 29 Ekim 2023.

Kuban, D. 2016a. "Osmanlı Sanatında Anadolu-Türk Kültürü Yorumu." *Doğan Kuban Yazıları Antolojisi, 1. Cilt, Sanat, Mimarlık ve Toplum Kültürü Üzerine Makaleler*. (içinde s. 49-63) İstanbul: Boyut Yayıncılık.

- Kuban, D. 2016b. "Kuramsal Yaklaşımda Geleneğin Dinamik Yorumu." *Doğan Kuban Yazıları Antolojisi, 1. Cilt, Sanat, Mimarlık ve Toplum Kültürü Üzerine Makaleler.* (içinde s. 327-331) İstanbul: Boyut Yayıncılık. 327-331.
- Küçükerman, Ö. Mart 1997. "Türk Halıcılığında "Kimlik Korunması", *Arış Dergisi.* (3): 40-47.
- Kutlu, M. M. Kasım 1977. "Uluborlu'da Halk Sanatları." *Halkbilimi.* (33): 3-8.
- Kuzucular, E. Haziran. 1976a. "Şarkışla'da Çorap ve Çorapçılık 3." *Sivas Folkloru.* (41): 16-18.
- Kuzucular, E. Ocak 1977a. "Şarkışla'da Kilim ve Kilimcilik." *Sivas Folkloru.* (48): 18-20.
- Kuzucular, E. Şubat 1977b. "Şarkışla'da Kilim ve Kilimcilik." *Sivas Folkloru.* (49): 19-23.
- Kuzucular, E. Temmuz 1976b. "Şarkışla'da Çorap ve Çorapçılık 3." *Sivas Folkloru.* (42): 18-22.
- Maden, P. 2010. Kahramanmaraş ve Ankara Merkezli Geleneksel Ağaç Oymacılığı Sanatı ve Geleneğin Ustaları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- "Meşk." *İslam Ansiklopedisi.* (<https://islamansiklopedisi.org.tr/mesk>, erişim tarihi 21 Eylül 2023.
- Mehmet Halit. 1934. "Balıkesir'de Saraçlık." *Halk Bilgisi Haberleri.* (32): 233-238.
- Mehmet Halit. Ağustos 1993a. "Balıkesir'de Dabaklık." *Halk Bilgisi Haberleri.* (27): 58-65.
- Mehmet Halit. 1933b. "Balıkesir'de Keçecilik." *Halk Bilgisi Haberleri.* (29): 120-127
- Mustafa Cavit. 1929. "Muğla'da Dabağ Esnafı Teşkilatı." *Halk Bilgisi Haberleri.* (2): 3-7.
- Nişanyan, S. 2009. *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü.* İstanbul: Everest Yayınları.

- Ocakcıoğlu, H. 1938. *Etnografya Kılavuzu*. İstanbul: Resimli Ay Basımevi.
- Oğuz, M. Ö. 2009. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Öksüz, M. 2019. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Taşıyıcıları: Karaman El Sanatı Ustaları Üzerine Bir İnceleme. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Ölmez, F. N. 2005. "Bayat İlçesinde Kilimcilik ve Üretilen Kilimlerin Bazı Teknolojik Özellikleri." *Millî Folklor*. (66): 90-104.
- Önder, M. Kasım 1976. "Anadolu Kilimi." *Türk Folklor Araştırmaları*. (328): 7805-7806.
- Ong, W. J. 2014. *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi*. (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis Yayınları.
- Örnek, S. V. 1971. *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Örnek, S. V. 1977. *Türk Halkbilimi*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Örnek, Z. 1966. "Alacahöyük ve Civarı Örmeye ve Dokuma Motifleri." *Türk Etnografya Dergisi*. (IX): 47-79.
- Özbel, K. 1947. *El Sanatları I Anadolu Çorapları*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özbel, K. 1948a. *El Sanatları II Oya ve Oya Çeşitleri*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özbel, K. 1948b. *El Sanatları III Eski Türk Kumaşları*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özbel, K. (t.y.)(a) *El Sanatları VII Cicim ve Sili*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özbel, K. (t.y.)(b) *El Sanatları VIII Antep Nakış İşleri*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özbel, K. (t.y.)(c) *El Sanatları XIV Beledi Dokumaları*. Ankara: CHP Halkevleri Bürosu.
- Özen, K. Eylül 1982c. "Divriği İlçesinde Köşker Esnafı 3." *Türk Folkloru*. (38): 16.

- Özen, K. Haziran 1982a. "Divriği İlçesinde Köşker Esnafı I." *Türk Folkloru*. (35): 17-21.
- Özen, K. Ocak 1983. "Sivas Yemenici Esnafında Ahilik Geleneği." *Türk Folkloru*. (42): 7-11.
- Özen, K. Temmuz 1978. "Divriği İlçesinde Geleneksel Kadın Ziyinet Eşyaları Takı ve Süsler." *Sivas Folkloru*. (66): 16-19.
- Özen, K. Temmuz 1982b. "Divriği İlçesinde Köşker Esnafı 2." *Türk Folkloru*. (36): 18-20.
- Özer, K. Ağustos 1966. "Balıkesir'de Kıstı Altını ve Giyim." *Türk Folklor Araştırmaları*. (205): 4160.
- Öztürk, İ. 1983. "Evlilikte Çeyiz Hazırlamanın ve Çeyiz Çevresinde Oluşan Toplumsal Kuralların Tekstil ve El Sanatlarının Yaşamına Etkisi." *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Maddi Kültür*. (içinde s. 165-199). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Öztürk, İ. 1992. "Türk Halı ve Kilimciliğine İlişkin Projelerin Başarısında Halkbilimsel Verilerin Önemi." *IV. Milletlerarası Türk Kongresi Bildirileri. Maddi Kültür*. (içinde s. 173-182). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Öztürk, İ. 2003. *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Öztürk, İ. 2011. "Türk Halı ve Düz Dokumaları Üzerine Tartışılması Önerilen Konular." *Arış Dergisi*. (6): 94-99.
- Paçacıoğlu, B. Kasım 1987. "Sivas El Sanatlarından Ağzıklıklık." *Sivas Kültür Sanat*. (2): 23-25.
- Pala, İ. 2005. *İki Dirhem Bir Çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pamuk, O. 2010. *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pekin, E. 1977. "Yörüklerde Un Çuvalları." *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. V. Cilt Etnografya*. (içinde s. 207-230). Ankara: Akın Matbaası.
- Reinhard, U. 1977. "Silifke Yöresi Dokumaları." *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. V. Cilt Etnografya*. Ankara: Akın Matbaası.

- Roberts, W. E. 1972a. "Folk Crafts." *Folklore and Folklife An Introduction*. (içinde s. 233-253). The University of Chicago Press.
- Roberts, W. E. 1972b. "Fieldwork: Recording Material Culture." *Folklore and Folklife An Introduction*. (içinde 431-445). The University of Chicago Press.
- Sarıtaş, S. 2020. "Henry Glassie (1999). Material Culture (Maddi Kültür)." *Folklor Edebiyat*. 26(2): 733-736.
- Schick, İ. C. Mart 2017. "İslâmî Kitap San'atlarında Standartlaşma: Usta Çı-
rak İlişkisi ve İcazet Geleneği." *Osmanlı Araştırmaları*. (49): 231-266.
- Sennett, R. 2008. *Karakter Aşınması Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*. (Çev. Barış Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. 2009. *Zanaatkâr*. (Çev. Melih Pakdemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şentürk, A. Ekim 1977. "Unutulan Sanatlar: Palancılık." *Türk Folklor Araştırmaları*, (339) 8117-8118.
- Shiner, L. 2017. *Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi*. (Çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sinir Şahin, H. 2022. Giresun Yöresinde Geleneksel Meslekler. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Sipahioğlu, O. 1992. Bursa'da ve İstanbul'da Dokunan ve Giyimde Kullanılan 17. Yüzyıl Saray Kumaşlarının Yozlaşma Nedenleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- "Soba Borusu." <https://www.turkcebilgi.org/fikralar/diger-fikralar/soba-borusu-49709.html> erişim tarihi 14 Nisan 2023.
- Su, J. "Conceptualising the Subjective Authenticity of Intangible Cultural Heritage." *International Journal of Heritage Studies*, 24:9, 919-937, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13527258.2018.1428662> erişim tarihi 13.10.2022.
- Taner, N. 1984. "Halk El Sanatlarında Nakışların Abecesi ve Halkbilimsel Özellikleri." *Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984*. (içinde s. 493-533). İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.

- Taner, N. 1987. "Bir Halk Sanatı Olarak Semercilik ve Türkiye'de Bu Sanatla İlgili, Terim, Deyim ve Araçlar." *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri V. Cilt, Maddi Kültür.* (içinde s. 377-398). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Taner, N. Mayıs 1983. "Bir Kültür Ögesi Olarak Çoraplardaki Nakışların Halkbilimsel Önemi Üzerine Düşünceler." *Türk Folkloru.* (46): 12-13.
- Tansuğ, S. 1984. "Anadolu'da Geleneksel Türkmen Giyimi." *Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984.* (içinde s. 535-542). İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.
- Topbaş, A. – Seyirci, M. Eylül 1984. "Afyon Keçe Sanatı." *Türk Folkloru.* (62): 18-23.
- Tör, V. N. 1971. "Ön Söz." *Türk İşlemelerinden Örnekler.* (Haz. Nurhayat Berker-Yusuf Durul). İstanbul: Ak Yayınları.
- Toygar, K. Haziran 1982. "Erzincan Bakır El Sanatları Üzerine Notlar." *Türk Folkloru.* (35): 6-7.
- Toygar, K. Temmuz 1985. "Tanıtma mı Dış Satım mı?" *Türk Folkloru.* (60): 3.
- Tural, S. 1998. "Halı'nın İşlevinin Özel Bir Göstergesi." *Artış Dergisi.* (4): 8-18.
- Tüzel, B. 2020. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerindeki El Sanatları Unsurları ve Ticarileştirme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Üçer, M. Ağustos 1980. "Kaybolan Bir Zanaat: Takunya, Tıktık ve Nalınlar." *Sivas Folkloru.* (10): 6-8.
- Uğurlu, A. 1994. "El Sanatları Örneklerinde Kalite ve Değerlendirme Ölcütleri." *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri.* 18-20 Kasım 1992, İzmir. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ülgener, S. F. 1981. *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası.* İstanbul: Der Yayınları.
- Ülkütaşır, M. Ş. Ekim 1946. "Folklor ve Etnografyanın Konusu." *Ülkü(Yeni Seri).* (11) 122: 6.

- Vaardal, M. 2008. "Authentic Creativity in Traditional Handicraft and Folk Dancing" 16.12.2008 <http://www.infonet-ae.eu/en/articles/authentic-creativity-in-traditional-handicraft-and-folk-dancing-0592>. erişim tarihi 11.08.2011.
- Vatter, S. 1998. "Şam'ın Militan Tekstil Dokumacıları: Ücretli Zanaatkârlar ve Osmanlı İşçi Hareketleri 1850-1914." *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler 1839-1950*. (içinde s. 55-97). (Ed. (Donald Quataert-Erik Jan Zürcher) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Woodward, I. 2016. *Maddi Kültürü Anlamak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- (y.a.y.) 2011. *Bayat Kilimi Dokumaya Hazırlık*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (y.a.y.). Haziran 1958. "Eski Türk Kilimleri ve Kilimcilik Geleneği." *Türk Folklor Araştırmaları*. (107): 1705-1707.
- Yalçınkaya, G. 2017. "Afyonkarahisar'da Yemenicilik." *Taşpınar Dergisi*. (18): 53-59.
- 274 Yalgın, A. R. Haziran 1941. "Mazmanlar ve Mutaflar." *Halk Bilgisi Haberleri*. (116): 175.
- Yaylalı, Ç.-Konuk, M. "Kapalı Cezaevlerinde Mahkumların El Sanatı Etkinlikleri ve Pozitif Değerlendirme Sonuçları." 5 th International Vocational Schools Symposium (içinde s. 74-80). (May 18-20 2016). Kosovo: Prizren.
- Yener, E. 1960. *Etnografya Kılavuzu, Halk Sanat ve Geleneklerini Derleme Kılavuzu*. Ankara: Türk Kadınlar Birliği Neşriyatı.
- Yerli, S. 2019. *Türk Kültüründe Demircilik ve Günümüz Demirci Ustalarının Sosyolojik Portreleri*. Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Ziya Gökalp. 2019. *Türkçülüğün Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.